

УДК 37.016
ББК 74.266.3
К12

Серія «Мій конспект»
Заснована 2008 року

Автори:

Н. А. Кагітіна, вчитель історії ЗОШ № 34 м. Чернігова;
О. П. Мокрогуз, завідувач відділу суспільно-гуманітарних дисциплін
Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Кагітіна Н. А.

К12 Історія України. 7 клас (до підручника В. С. Власова) / Н. А. Кагітіна, О. П. Мокрогуз. — Х. : Вид. група «Основа», 2016. — 72 с. — (Серія «Мій конспект»).

ISBN 978-617-00-2468-8.

Видання «Мій конспект» — серія посібників, які ставлять на меті надати допомогу вчителю під час підготовки до уроку. Конспекти всіх уроків курсу «Історія України» для 7 класу розміщені на окремих аркушах і містять методично грамотно оформлену «шапку уроку» (мета, очікувані результати, обладнання тощо), стислий опис кожного етапу, завдання для актуалізації та закріплення тощо. Також передбачено місце для власних записів учителя, що зробить розробку заняття по-справжньому авторською, але заощадить час для планування та оформлення.

Для вчителів історії.

УДК 37.016
ББК 74.266.3

Навчальне видання

**КАГІТІНА Наталія Анатоліївна;
МОКРОГУЗ Олександр Петрович**

**ІСТОРИЯ УКРАЇНИ. 7 КЛАС
(до підручника В. С. Власова)**

Головний редактор *Н. І. Харківська*
Редактор *О. О. Івакін*

Відповідальний за видання *Ю. М. Афанасенко*
Технічний редактор *О. В. Лебедєва*
Коректор *О. М. Журенко*

Підписано до друку 25.06.2015. Формат 84×108/16.
Папір газет. Друк офсет. Гарнітура Шкільна.
Ум. друк. арк. 3,78. Замовлення № 16-02/15-05.

ТОВ «Видавнича група «Основа»
61001, м. Харків, вул. Плеханівська, 66, тел. (057) 731-96-33
e-mail: office@osnova.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2911 від 25.07.2007 р.

Віддруковано з готових плівок ТОВ «Тріада Принт»
м. Харків, вул. Киргизька, 19. Тел.: (057) 757-98-16, 757-98-15
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1870 від 16.07.2007 р.

ISBN 978-617-00-2468-8

© Кагітіна Н. А., Мокрогуз О. П., 2015
© Корягін В. О., макет обкладинки, 2016
© ТОВ «Видавнича група «Основа», 2016

Зміст

Календарне планування	4
<i>Уроки</i>	
<i>1–2.</i> Повторення. Вступ до середньовічної історії	15
Розділ 1. Виникнення та становлення Київської держави (Русі-України)	
<i>Урок 3.</i> Східнослов'янські племена (предки українців) напередодні утворення держави	17
<i>Урок 4.</i> Утворення Київської держави	19
<i>Урок 5.</i> Київська держава за перших Рюриковичів	21
<i>Урок 6.</i> Практичне заняття 1. Князь Святослав та його походи	
<i>Урок 7.</i> Узагальнення. Тематичний контроль за розділом 1 «Виникнення та становлення Київської держави (Русі-України)»	23
Розділ 2. Київська держава (Русь-Україна) наприкінці 10 — у першій половині 11 ст.	
<i>Урок 8.</i> Київська держава за часів князя Володимира Великого	25
<i>Урок 9.</i> Київська держава за часів Ярослава Мудрого	27
<i>Урок 10.</i> Писемність, освіта, архітектура та монументальний живопис Русі-України доби розквіту	29
<i>Урок 11.</i> Суспільне та господарське життя за доби розквіту Київської держави	31
<i>Урок 12.</i> Практичне заняття 2. Християнська релігія і церква в житті давньоруського суспільства / Уявна подорож Києвом часів Ярослава Мудрого (за вибором учителя)	
<i>Урок 13.</i> Узагальнення. Тематичний контроль за розділом 2 «Київська держава (Русь-Україна) наприкінці 10 — у першій половині 11 ст.	33
Розділ 3. Київська держава (Русь-Україна) у другій половині 11 — першій половині 13 ст.	
<i>Урок 14.</i> Київська держава за наступників Ярослава	35
<i>Урок 15.</i> Русь-Україна за Володимира Мономаха та його сина	37
<i>Урок 16.</i> Політичне та мистецьке життя Київського, Чернігівського, Переяславського князівств доби роздробленості	39
<i>Урок 17.</i> Галицьке та Волинське князівства у другій половині 12 ст.	41
<i>Урок 18.</i> Практичне заняття 3. «Повчання дітям» Володимира Мономаха — кодекс настанов князівської родини / «Слово о полку Ігоревім» як історичне джерело (за вибором учителя)	
<i>Урок 19.</i> Узагальнення. Тематичний контроль за розділом 3 «Київська держава (Русь-Україна) у другій половині 11 — першій половині 13 ст.»	43
Розділ 4. Галицько-Волинська держава	
<i>Урок 20.</i> Галицько-Волинська держава: від створення до монгольської навали	45
<i>Урок 21.</i> Монгольська навала на українські землі	47
<i>Урок 22.</i> Практичне заняття 4. Зовнішня політика князя Данила Романовича	
<i>Урок 23.</i> Галицько-Волинська держава за Данила Романовича	49
<i>Урок 24.</i> Розвиток освіти, літописання, архітектури та малярства в Галицько-Волинській державі	51
<i>Урок 25.</i> Галицько-Волинське князівство за наступників Данила Романовича	53
<i>Урок 26.</i> Узагальнення. Тематичний контроль за розділом 4 «Галицько-Волинська держава»	55
Розділ 5. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (друга половина 14–15 ст.)	
<i>Урок 27.</i> Статус українських земель у складі Великого князівства Литовського та Польського королівства	57
<i>Урок 28.</i> Держава Феодоро в Криму. Утворення Кримського ханства. Гереї	59
<i>Урок 29.</i> Суспільне і церковне життя. Сільське господарство, ремесло торгівля, міста (друга половина 14–15 ст.)	61
<i>Урок 30.</i> Розвиток освіти. Архітектура та образотворче мистецтво	63
<i>Урок 31.</i> Практичне заняття 5. Етнічний склад населення України. Повсякдення життя та взаємовідносини населення України в 14–15 ст.	
<i>Урок 32.</i> Історія рідного краю	
<i>Урок 33.</i> Узагальнення. тематичний контроль за розділом 5 «Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (друга половина 14–15 ст.)	65
<i>Урок 34.</i> Узагальнення до курсу «Середньовічна історія України та її внесок у загальноєвропейську спадщину»	67

* Практичні заняття учитель проводить за підручником.

Календарне планування

«Погоджено»

Зам директора з навчально-виховної роботи

20 ___/20 ___ навчальний рік

Клас 7 _____

№ та дата уроку	Тема уроку	Поняття, терміни	Історичні постаті	Події, дати	Орієнтовні навчальні цілі відповідно до предметних компетенцій
1–2	Повторення. Вступ до середньовічної історії	Середні віки, історичні джерела			<ul style="list-style-type: none"> Пригадати і назвати основні події та характеристики історичного розвитку людства у стародавню добу; називати хронологічні межі та періодизацію історії України в Середньовіччі; пояснювати і застосовувати поняття; називати види джерел з історії України середньовічної доби
Розділ 1. Виникнення та становлення Київської держави (Русі-України)					
3	Східнослов'янські племена (предки українців) напередодні утворення держави	Велике розселення слов'ян, князь, дружина, літопис, Русь, імперія, полкоуддя, данина	Аттила	<ul style="list-style-type: none"> 4–7 ст. — Велике переселення народів; 400–602 рр. — час існування Антського племенного союзу; кінець 5 — початок 6 ст. — заснування Києва; 8–9 ст. — розселення племенних союзів східних слов'ян на території України 	<ul style="list-style-type: none"> Називати слов'янські племенні союзи на території України та їхніх сусідів; наводити приклади впливу природногеографічних умов на господарство та спосіб життя східних слов'ян; характеризувати відносини східних слов'ян із сусідями, їхнє суспільне життя за переддержавної доби; описувати заняття, побут і спосіб життя східних слов'ян; показувати на карті території розселення східнослов'янських племенних союзів та їхніх сусідів у 8–9 ст.; пояснювати і застосовувати поняття
4	Утворення Київської держави	Князь, дружина, літопис, Русь, імперія	Аскольд, Олег	<ul style="list-style-type: none"> 60–70 рр. 9 ст. — походи Аскольда на Візантію; 860 р. — хрещення Аскольда; 862 р. — запрошення варягів до Новгороду; 882 р. — прихід до влади в Києві Олега; 907, 911 рр. — походи Олега на Візантію 	<ul style="list-style-type: none"> Розповідати на основі літописних джерел про виникнення Києва; називати роки правління перших князів, версії походження назви «Русь»; показувати на карті територію Київської держави за князювання Олега, напрямки його походів; пояснювати і застосовувати поняття; визначати сутність та наслідки внутрішньої і зовнішньої політики перших князів; висловлювати ставлення до діяльності Аскольда, Олега

№ та дата уроку	Тема уроку	Поняття, терміни	Історичні постаті	Події, дати	Орієнтовні навчальні цілі відповідно до предметних компетенцій
5	Київська держава за перших Рюриковичів	Полюддя, данина, уроки, погости		<ul style="list-style-type: none"> • 912–945 рр. — князювання Ігоря; • 945 р. — повстання древлян; • 945–954 р. — князювання Ольги; • 957 р. — хрещення Ольги 	<ul style="list-style-type: none"> • Називати роки правління Ігоря та Ольги; • показувати на карті напрямки походів князя Ігоря; • пояснювати і застосовувати поняття; • визначати сутність та наслідки внутрішньої і зовнішньої політики Ігоря та Ольги; • висловлювати ставлення до діяльності Ігоря, Ольги
6	<i>Практичне заняття 1.</i> Князь Святослав та його походи				
7	Узагальнення. Тематичний контроль за розділом 1 «Виникнення та становлення Київської держави (Русі-України)»		Аскольд, Олег, Ігор, Ольга, Святослав		<ul style="list-style-type: none"> • Називати роки правління перших князів, слов'янські племінні союзи на території України та їхніх сусідів, версії походження назви «Русь»; • показувати на карті території розселення східнослов'янських племінних союзів та їхніх сусідів у 8–9 ст., територію Київської держави за князювання Олега і Святослава, напрямки походів київських князів; • описувати заняття, побут і спосіб життя східних слов'ян; • пояснювати і застосовувати поняття: «Велике розселення слов'ян», «князь», «дружина», «літопис», «Русь», «імперія», «полюддя», «данина»; • наводити приклади впливу природногеографічних умов на господарство та спосіб життя східних слов'ян; • характеризувати відносини східних слов'ян із сусідами, їхнє суспільне життя за переддержавної доби, роль міста Києва в утворенні держави східних слов'ян та роль перших князів у становленні держави Русі-України; • розповідати на основі літописних джерел про виникнення Києва; • визначати сутність та наслідки внутрішньої і зовнішньої політики перших князів; • висловлювати ставлення до діяльності Аскольда, Олега, Ігоря, Ольги та Святослава

№ та дата уроку	Тема уроку	Поняття, терміни	Історичні постаті	Події, дати	Орієнтовні навчальні цілі відповідно до предметних компетенцій
<i>Розділ 2. Київська держава (Русь-Україна) наприкінці 10 — у першій половині 11 ст.</i>					
8	Київська держава за часів князя Володимира Великого	Християнство, священик, митрополит, монастир, чернець, верстви	Володимир Великий	<ul style="list-style-type: none"> • 972–980 рр. — боротьба князів за владу; • 980–1015 рр. — князювання Володимира; • 988 р. — хрещення Русі-України; • 993 р. — поєдинок Кирила Кожум'яки з печеніжником; • 996 р. — зведення Десятинної церкви 	<ul style="list-style-type: none"> • Називати роки правління князя Володимира, рік запровадження християнства як державної релігії, основні групи населення Київської держави; • показувати територію Київської держави за правління князя Володимира Святославовича; • пояснювати і застосовувати поняття; • визначати причини, сутність та наслідки запровадження християнства як державної релігії Русі-України; • характеризувати роль князівської влади в політичному устрої Русі-України; • висловлювати ставлення до діяльності Володимира Великого
9	Київська держава за часів Ярослава Мудрого	Перший звід законів «Руська правда», шлюбна дипломатія	Борис, Гліб, Святополк, Мстислав, Ярослав	<ul style="list-style-type: none"> • 1019–1054 рр. — правління Ярослава; • 1036 р. — розгром печенігів, будівництво Софійського собору; • 1051 р. — заснування Києво-Печерського монастиря 	<ul style="list-style-type: none"> • Називати роки правління князя Ярослава Мудрого, основні групи населення Русі-України; • показувати територію Київської держави за правління князя Ярослава Мудрого; • описувати Київ часів Ярослава Мудрого, використовуючи писемні та візуальні джерела; • порівнювати внутрішню і зовнішню політику Володимира Великого та Ярослава Мудрого; • характеризувати роль князівської влади в політичному устрої Русі-України; • наводити приклади відносин Русі-України з європейськими державами; • висловлювати ставлення до діяльності Ярослава Мудрого
10	Писемність, освіта, архітектура та монументальний живопис Русі-України доби розквіту	Митрополит, монастир, чернець, графіті, мозаїка, церковнослов'янська мова, книжкові мініатюри		<ul style="list-style-type: none"> • 988 р. — заснування першої школи; • 1036 р. — будівництво Софійського собору; • 1037 р. — заснування першої бібліотеки 	<ul style="list-style-type: none"> • Називати роки правління князів, рік запровадження християнства як державної релігії, основні групи населення Русі-України; • пояснювати і застосовувати поняття; • описувати Київ часів Ярослава Мудрого, використовуючи писемні та візуальні джерела; • розпізнавати та описувати пам'ятки монументального живопису й архітектури; • наводити приклади найдавніших пам'яток писемності, поширення освіти

№ та дата уроку	Тема уроку	Поняття, терміни	Історичні постаті	Події, дати	Орієнтовні навчальні цілі відповідно до предметних компетенцій
11	Суспільне та господарське життя за доби розквіту Русі-України	Верстви, бояри, «Руська правда», князь, боярська дума, віче, смерди			<ul style="list-style-type: none"> • Пояснювати і застосовувати поняття; • характеризувати суспільну роль різних верств і старих груп населення Русі-України, повсякденне життя мешканців міста та села, ступінь розвитку господарства й торгівлі, роль князівської влади в політичному устрої Київської держави; • порівнювати політичний устрій і соціальний розвиток давньоруського та європейського суспільств
12	<i>Практичне заняття 2.</i> Християнська релігія і церква в житті давньоруського суспільства / Уявна подорож Києвом часів Ярослава Мудрого (за вибором учителя)				
13	Узагальнення. Тематичний контроль за розділом 2 «Київська держава (Русь-Україна) наприкінці 10 — у першій половині 11 ст.»	Християнство, священик, митрополит, монастир, чернець, графіті, мозаїка, верстви, бояри, церковнослов'янська мова, книжковий мініатюри	Володимир Великий, Ярослав Мудрий		<ul style="list-style-type: none"> • Називати роки правління князів, рік запровадження християнства як державної релігії, основні групи населення Київської держави; • показувати територію Київської держави за правління князів Володимира Святославовича та Ярослава Мудрого; • описувати Київ часів Ярослава Мудрого, використовуючи писемні та візуальні джерела; • пояснювати і застосовувати поняття; • розпізнавати та описувати пам'ятки монументального живопису й архітектури; • наводити приклади найдавніших пам'яток писемності, поширення освіти, відносин Київської держави з європейськими державами; • порівнювати внутрішню і зовнішню політику Володимира Великого та Ярослава Мудрого; • визначати причини, сутність та наслідки запровадження християнства як державної релігії; • порівнювати політичний устрій і соціальний розвиток давньоруського та європейського суспільств; • висловлювати ставлення до діяльності Володимира Великого та Ярослава Мудрого

№ та дата уроку	Тема уроку	Поняття, терміни	Історичні постаті	Події, дати	Орієнтовні навчальні цілі відповідно до предметних компетенцій
14	Київська держава за наступників Ярослава	Князівський з'їзд, вотчина, віче, половці	Ізяслав, Всеволод, Святослав	<ul style="list-style-type: none"> 1061 р. — напад половців; 1068 р. — повстання в Києві; 1071 р. — укладення «Правди Ярославичів»; 1097 р. — Любецький з'їзд князів 	<p>Розділ 3. Київська держава (Русь-Україна) у другій половині 11 — першій половині 13 ст.</p> <ul style="list-style-type: none"> Характеризувати становище Русі-України за правління наступників Ярослава, особливості політичного та соціально-економічного життя князівств часів роздробленості, відносини половців із Руссю; називати роки правління князів цієї доби, дату Любецького з'їзду князів, князівства часів роздробленості Русі-України; показувати на карті території князівств часів роздробленості Русі-України та території розселення половців; визначати причини, сутність та наслідки князівських усобиць, половецьких набігів, Любецького з'їзду князів, роздробленості Русі-України; пояснювати і застосовувати поняття; висловлювати ставлення до діяльності Ярославичів
15	Русь-Україна за Володимира Мономаха та його сина	«Повчання дітям»	Володимир Мономах, Мстислав Володимирович	<ul style="list-style-type: none"> 1103 та 1111 р. — похід проти половців; 1113 р. — повстання в Києві; 1113–1125 рр. — князювання Володимира Мономаха; 1125–1132 рр. — князювання Мстислава Володимировича 	<ul style="list-style-type: none"> Називати роки правління князів цієї доби; наводити приклади піднесення Русі-України за правління Володимира Мономаха; висловлювати ставлення до діяльності Володимира Мономаха, Мстислава Великого
16	Політичне та мистецьке життя Київського, Чернігівського, Переяславського князівств доби роздробленості	Князівський з'їзд, вотчина, віче, політична роздробленість, Україна, «Слово о полку Ігоревім»			<ul style="list-style-type: none"> Називати князівства часів роздробленості Русі-України; показувати на карті території князівств часів роздробленості Русі-України; наводити приклади зв'язку між географічним положенням князівств та їх історичним розвитком, полікультурного характеру давньоруського суспільства і культурних досягнень; висловлювати ставлення до діяльності Ярослава Осмомисла; пояснювати і застосовувати поняття; розпізнавати та описувати пам'ятки образотворчого мистецтва й архітектури
17	Галицьке та Волинське князівства в другій половині 12 ст.		Ярослав Осмомисл	<ul style="list-style-type: none"> 1153–1187 рр. — князювання Ярослава Осмомисла 	

№ та дата уроку	Тема уроку	Поняття, терміни	Історичні постаті	Події, дати	Орієнтовні навчальні цілі відповідно до предметних компетенцій
18	<i>Практичне заняття 3.</i> «Повчання дітям» Володимира Мономаха — кодекс настанов князівської родини / «Слово о полку Ігоревім» як історичне джерело (за вибором учителя)				
19	Узагальнення. Тематичний контроль за розділом 3 «Київська держава (Русь-Україна) у другій половині 11 — першій половині 13 ст.»		Ярославичі, Володимир Мономах, Мстислав Великий, Ярослав Осмомисл	<ul style="list-style-type: none"> • 1103 та 1111 р. — похід проти половців; • 1113 р. — повстання в Києві; • 1113–1125 рр. — князювання Володимира Мономаха; • 1125–1132 рр. — князювання Мстислава Володимировича; • 1117 р. — «Повчання дітям»; • 1185 р. — похід Ігоря на половців; • 1187 р. — перша згадка назви «Україна» 	<ul style="list-style-type: none"> • Називати роки правління князів цієї доби, дату Любецького з'їзду князів, князівства часів роздробленості Русі-України; • показувати на карті території князівств часів роздробленості Русі-України та території розселення половців; • пояснювати і застосовувати поняття «князівський з'їзд», «вогчина», «віче»; • розпізнавати та описувати пам'ятки образотворчого мистецтва й архітектури; • наводити приклади піднесення Русі-України за правління Володимира Мономаха, зв'язку між географічним положенням князівств та їхнім історичним розвитком, полікультурного характеру давньоруського суспільства і культурних досягнень; • характеризувати становище Русі-України за правління настушників Ярослава, особливості політичного та соціально-економічного життя князівств часів роздробленості, відносини половців із Руссю, літописи і твори літератури як історичні джерела; • визначати причини, сутність та наслідки князівських усобиць, половецьких набігів, Любецького з'їзду князів, роздробленості Київської держави; • вживати ставлення до діяльності Ярославичів, Володимира Мономаха, Мстислава Великого, Ярослава Осмомисла

№ та дата уроку	Тема уроку	Поняття, терміни	Історичні постаті	Події, дати	Орієнтовні навчальні цілі відповідно до предметних компетенцій
Розділ 4. Галицько-Волинська держава					
20	Галицько-Волинська держава: від створення до монгольської навали			<ul style="list-style-type: none"> • 1173–1205 рр. — князювання Романа Мстиславича; • 1203 р. — приєднання Києва; • 1221 р. — утвердження Данила Романовича на Волині; • 1238 р. — відновлення влади Данила над Галичем 	<ul style="list-style-type: none"> • Називати роки правління найвідатніших галицько-волинських князів; • показувати на карті територію держави за Романа Мстиславовича та його території сусідніх держав; • характеризувати заходи правителів із династії Романовичів задля збереження могутності Галицько-Волинської держави; • визначати сутність та наслідки внутрішньої політики галицько-волинських правителів; • висловлювати ставлення до діяльності Романа Мстиславовича, Данила Романовича
21	Монгольська навала на українські землі	Орда, баскак, ярлик, улус, ярмо	Чингісхан, Батий	<ul style="list-style-type: none"> • 1223 р. — битва на р. Калці; • 1239 р. — розорення Переяславської та Чернігівської земель; • 1240 р. — захоплення Києва; • 1241 р. — вторгнення монголів у галицько-волинські землі 	<ul style="list-style-type: none"> • Показувати на карті напрямки навали монголів; • пояснювати і застосовувати поняття; • наводити приклади героїчного опору монгольським завойовникам; • характеризувати особливості монгольського панування на українських землях; • визначати сутність та наслідки залежності князівств від Золотої Орди
22	<i>Практичне заняття 4.</i> Зовнішня політика князя Данила Романовича. Коронація / Данило Романович — будівничий Галицько-волинського князівства (за вибором учителя)				
23	Галицько-Волинська держава за Данила Романовича		Данило Романович	<ul style="list-style-type: none"> • 1245–1246 рр. — візит Данила Романовича до Золотої Орди; • 1253 р. — коронація Данила Галицького 	<ul style="list-style-type: none"> • Показувати на карті територію держави за Данила Романовича, території сусідніх держав; • характеризувати заходи правителів із династії Романовичів задля збереження могутності Галицько-Волинської держави; • висловлювати ставлення до діяльності Данила Романовича

№ та дата уроку	Тема уроку	Поняття, терміни	Історичні постаті	Події, дати	Орієнтовні навчальні цілі відповідно до предметних компетенцій
24	Розвиток освіти, літописання, архітектури та малярства в Галицько-Волинській державі	Писало, «Галицько-Волинський літопис», романська архітектура		<ul style="list-style-type: none"> • 13 ст. — Галицько-Волинський літопис 	<ul style="list-style-type: none"> • Розпізнавати та описувати пам'ятки образотворчого мистецтва й архітектури; • наводити приклади змін у соціальній структурі суспільств Галичини й Волині, культурних досягнень; • порівнювати особливості та тенденції розвитку українського суспільства за княжої доби з європейськими країнами
25	Галицько-Волинське князівство за наступників Данила Романовича		Лев, Шварно, Мстислав, Юрій II, Болеслав, Дмитро Дедько	<ul style="list-style-type: none"> • 1270–1301 рр. — правління Лева; • 1303 р. — відновлення Галицької метрополії 	<ul style="list-style-type: none"> • Показувати на карті територіальні зміни Галицько-Волинської держави за наступників Данила Галицького; • характеризувати діяльність правителів із династії Романовичів; • висловлювати ставлення до діяльності Юрія I Львовича
26	Узагальнення. Тематичний контроль за розділом 4 «Галицько-Волинська держава»				<ul style="list-style-type: none"> • Називати роки правління найвидатніших галицько-волинських князів, монгольської навали на землі південно-західної Русі; • показувати на карті територію держави за Романа Мстиславовича та його наступників, території сусідніх держав, напрямки навали монголів; • пояснювати і застосовувати поняття: «орда», «баскак», «ярлик», «улус»; • описувати подорож у Золоту Орду та коронацію Данила Романовича; • розпізнавати та описувати пам'ятки образотворчого мистецтва й архітектури; • наводити приклади героїчного опору монгольським завойовникам, змін у соціальній структурі суспільств Галичини й Волині, культурних досягнень; • характеризувати заходи правителів із династії Романовичів задля збереження могутності Галицько-Волинської держави, особливості монгольського панування на українських землях; • визначати сутність та наслідки залежності князівств від Золотої Орди, зовнішньої та внутрішньої політики галицько-волинських правителів; • порівнювати особливості та тенденції розвитку українського суспільства за княжої доби з європейськими країнами; • висловлювати ставлення до діяльності Романа Мстиславовича, Данила Романовича, Юрія I Львовича

№ та дата уроку	Тема уроку	Поняття, терміни	Історичні постаті	Події, дати	Орієнтовні навчальні цілі відповідно до предметних компетенцій
27	Статус українських земель у складі Литовського князівства Литовського та Польського королівства	Унія, українська шляхта, магнат, кріпацтво, господар	Любарт Гедимінович, Володимир Ольгерович, Костянтин Острозький	<ul style="list-style-type: none"> 1321–1362 рр. — захоплення українських земель Литвою; 1362 р. — битва на р. Сині Води; 1385 р. — Кревська унія; 1387 р. — завоювання Галичини Польщею; 1359 р. — Північна Буковина потрапила до складу Молдови; 1538 р. — визнання Молдовою васальної залежності від турецького султана 	<ul style="list-style-type: none"> Називати час входження українських земель до складу різних держав, показувати на карті українські землі у складі різних держав; розповідати про князів литовської династії Гедиміновичів, причетних до історії українських земель та про основні верстви суспільства Галичини, Волині й Київщини в 15 ст.; пояснювати і застосовувати поняття; наводити приклади діяльності литовських князів у розбудові українських удільних князівств; визначати причини, сутність та наслідки Кревської унії; висловлювати ставлення до діяльності Любарта Гедиміновича, Володимира Ольгеровича, Костянтина Острозького
28	Держава Феодоро в Криму. Утворення Кримського ханства. Герей	Феодоро (Готія) невідомий, ясир, хан, султан	Олексій I, Хаджі-Герей	<ul style="list-style-type: none"> 1445 р. — проголошено Кримське ханство; 1478 р. — Крим став васалом Туреччини; 1482 р. — початок нападів татар на Україну 	<ul style="list-style-type: none"> Називати час входження українських земель до складу різних держав та утворення Кримського ханства, його підпорядкування Османській імперії; показувати на карті територію Кримського ханства; пояснювати і застосовувати поняття; характеризувати державне, суспільне та культурне життя Кримського ханства; визначати причини, сутність та наслідки встановлення залежності Кримського ханства від Османської імперії; висловлювати ставлення до діяльності Хаджі-Герей
29	Суспільне і церковне життя. Сільське господарство, ремесло торгівля, міста (друга половина 14–15 ст.)	Зем'яни, магістрати, мадебурзьке право		<ul style="list-style-type: none"> 1557 р. — «Устави на волоки»; 1566 р. — Литовський статут; 1565 р — Віленський привілей 	<ul style="list-style-type: none"> Пояснювати і застосовувати поняття; розповідати про особливості розвитку міст та мадебурзького права в українських землях та про культурні досягнення; характеризувати суспільно-політичне становище українських земель у складі різних держав та побут різних етнічних груп, роль суспільних верств і старих груп у житті тогочасного суспільства
30	Розвиток освіти. Архітектура та образотворче мистецтво	Іконостас	Костянтин Острозький, Юрій Дрогобич	<ul style="list-style-type: none"> 1483 р. — видання в Римі «Прогностичних оцінок» Юрія Котермака (Дрогобича) 	<ul style="list-style-type: none"> Пояснювати і застосовувати поняття; розпізнавати та описувати пам'ятки архітектури й образотворчого мистецтва; висловлювати ставлення до діяльності Костянтина Острозького, Юрія Дрогобича

№ та дата уроку	Тема уроку	Поняття, терміни	Історичні постаті	Події, дати	Орієнтовні навчальні цілі відповідно до предметних компетенцій
31	<i>Практичне заняття 5.</i> Етнічний склад населення України. По-всякдення жит-тя та взаємо-відносини населення України в 14–15 ст.				
32	Історія рідного краю				
33	Узагальнення. Тематичний контроль за розділом 5 «Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав (друга половина 14–15 ст.)».	Унія, українська шляхта, магнат, кріпацтво, невільник, ясир, гетьман, господар, хан, султан, магдебурзьке право, іконостас	Любарт Гедиминович, Володимир Ольгердович, Хаджі-Герей, Костянтин Острозький, Юрій Дрогобич		<ul style="list-style-type: none"> • Розповідати про князів литовської династії Гедиминовичів, причетних до історії українських земель, та про основні верстви суспільства Галичини, Волині й Київщини в 15 ст.; • наводити приклади полікультурності українського суспільства, діяльності литовських князів у розбудові українських удільних князівств; • характеризувати суспільно-політичне становище українських земель у складі різних держав та побут різних етнічних груп, роль суспільних верств і старших груп у житті тогочасного суспільства, ступінь розвитку господарства й торгівлі; • характеризувати державне, суспільне та культурне життя Кримського ханства; • показувати на карті українські землі у складі різних держав, територію Кримського ханства; • пояснювати і застосовувати поняття; • характеризувати суспільно-політичне становище українських земель у складі різних держав та побут різних етнічних груп, роль суспільних верств і старших груп у житті тогочасного суспільства, ступінь розвитку господарства й торгівлі; державне, суспільне та культурне життя Кримського ханства; • розповідати про особливості розвитку міст та магдебурзького права в українських землях та про культурні досягнення;

№ та дата уроку	Тема уроку	Поняття, терміни	Історичні постаті	Події, дати	Орієнтовні навчальні цілі відповідно до предметних компетенцій
34	Узагальнення до курсу «Середньовічна історія України та її внесок у загальноєвропейську спадщину»			<ul style="list-style-type: none"> • 882–912 рр. — правління в Києві Олега; • 945–954 рр. — князювання Ольги; • 945–972 рр. — князювання Святослава; • 980–1015 рр. — князювання Володимира; • 988 р. — запровадження християнства в Русі-Україні; • 1019–1054 рр. — правління Ярославів; • 1113—1125р. — правління Володимира Мономаха; • 1205–1264 рр. — князювання Данила Романовича; • 1264–1301 рр. — правління Лева Даниловича 	<p>Орієнтовні навчальні цілі відповідно до предметних компетенцій</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначати причини, сутність та наслідки Кривської унії, встановлення залежності Кривського ханства від Османської імперії; • висловлювати ставлення до діяльності Любарта Гедиміновича, Володимира Ольгердовича, Хаджі-Герая, Костянтина Острозького, Юрія Дрогобича
35	Резерв				<ul style="list-style-type: none"> • Пояснювати хронологічні межі середньовічного періоду історії України та його особливості; • називати і характеризувати основні цивілізаційні здобутки українського суспільства в 9–15 ст. та його внесок у загальноєвропейську спадщину; • порівнювати процеси та явища європейської та української історії доби Середньовіччя; • висловлювати судження щодо ролі та значення середньовічних держав на території України для подальшого розвитку українського суспільства

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- пригадати і називати основні події та характеристики історичного розвитку людства у стародавню добу;
- називати хронологічні межі та періодизацію історії України в Середньовіччі;
- пояснювати і застосовувати поняття: «Середні віки», «історичні джерела»;
- називати види джерел з історії України середньовічної доби.

Тип уроку: повторення, засвоєння нових знань та вмінь.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ УРОКУ

Повідомлення теми та мети уроку.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель. Історія України — складова частина всесвітньої історії — вивчає минуле людей, їхнє господарювання, побут на території держави України. Минулого року вашим путівником у часі під час вивчення курсу історії був підручник «Історія Стародавнього світу». Відомості, отримані під час вивчення цієї науки, стануть основою історичних знань, допоможуть опанувати інші шкільні предмети — зарубіжну та українську літературу, географію, правознавство тощо.

III. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

Робота з підручником

Учитель звертає увагу на структуру підручнику та його складники — обкладинку, форзаци, титул, шмуцтитул (сторінки, що розпочинають окремі теми), зміст, додатки, ілюстрації, написи. Учні працюють з умовними позначками — зачитують, що вони означають, знаходять їх у підручнику, зачитують зразки. Учитель звертає увагу на інформацію на звороті титульних сторінок, на розміщення понять та термінів.

Завдання

1. Як у підручнику виділені слова або речення, що мають важливе значення?
2. Навіщо на початку параграфів розміщені запитання і завдання?

Учитель. Минулого року, мандруючи Стародавнім світом, ви зрозуміли, що історія України є складовою минулого всього людства. На її теренах майже мільйон років тому з'явилися первісні люди.

Торік уже на перших уроках історії ви переконалися, що історія нашої Батьківщини віддавна стала частиною всесвітньої історії, зокрема європейської. Археологічні матеріали свідчать про неупинне зростання населення території сучасної України за найдавніших часів. Увесь період Стародавньої історії людства можна поділити на періоди: палеоліт, мезоліт, неоліт, енеоліт, бронзовий вік і залізний вік (згадати визначення, критерії класифікації). Територію України людина почала заселятися ще в період палеоліту.

Вправа «Мікрофон»

1. Пригадайте, що визначало життя людей за давніх часів. У зв'язку з якими винаходами життя людей почало істотно змінюватися?
2. Дайте визначення поняттю «неолітична революція». Виникненню яких занять вона сприяла?

Вправа «Незакінчене речення»

- ♦ Закінчіть речення після вчителя: «Про трипільську культуру, що існувала на території України в 4–3 тис. до н. е., я знаю...»

Робота з візуальними джерелами в парах

- ♦ Розгляньте малюнок у підручнику (С. 9) «Речові пам'ятки трипільської археологічної культури» і дайте відповіді на запитання до нього.

Робота з підручником

- ♦ Прочитайте текст підручника (§ 1–2, пункт 4) і виконайте завдання.
  1. Назвіть кочові народи, що проживали на території України.
  2. У парах підберіть поняття для характеристики киммерійців, скіфів і сарматів.

Учитель. Від 7 ст. до н. е. й упродовж наступних майже тисячі років на Північному узбережжі Чорного моря та Криму мешкали переселенці з Давньої Греції — живучи за грецькими законами й плеваючи грецьку культуру.

Робота з підручником

- ♦ Самостійно прочитайте текст підручника (§ 1–2, пункт 5), випишіть назви грецьких колоній і назви сучасних міст або територій, що їм відповідають.

Робота з візуальними джерелами в парах

- ♦ Розгляньте малюнок у підручнику (С. 11) і дайте відповіді на запитання до нього.

Учитель. Від 476 р. розпочинається період Середньовіччя, який ви вивчатимете на уроках історії цього навчального року. Середньовіччя, як епоха в історії людства, охоплює понад тисячу років — від 5 до кінця 15 ст. В історії України цей період дуже важливий і цікавий, в Україні він розпочинається подіями Великого переселення народів, коли слов'яни заселили територію нинішньої України. А закінчується об'єднанням двох держав — Польської та Литовсько-Руської, у результаті якого частина українських земель увійшла до складу Польщі, а інші території стали частинами інших держав: Московської, Угорщини, Молдовського князівства.

Робота з хронологією

Записати в зошити.

- Раннє Середньовіччя — друга половина 5–7 ст. і до кінця 9 ст.
- Розвинене українське Середньовіччя — кінець 9 ст. і до середини 14 ст.
- Пізнє Середньовіччя — від другої половини 14 ст. і до кінця 15 ст.

Робота зі стрічкою часу

- ♦ Накресліть стрічку часу. Позначте на ній періоди українського Середньовіччя.

Робота з підручником

1. Прочитайте текст підручника (§ 1–2, пункт 7), випишіть історичні джерела, з яких ми можемо дізнатися про історію середньовічної України.
2. З яких історичних джерел ми можемо черпати інформацію про середньовічну Україну?

IV. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Опрацювати § 1–2 підручника.
2. Відповісти на запитання наприкінці параграфа.
3. Засвоїти нові поняття.